

ROLUL CONSILIERII ȘCOLARE ÎN DEZVOLTAREA REZILIENȚEI EDUCATIONALE A ELEVILOR

Dr. Ramona Elena Anghel*

Rezumat

Dezvoltarea rezilienței educaționale este o necesitate în societatea noastră, având în vedere că elevii se confruntă cu o multitudine de condiții adverse – de la factorii de risc individuali până la cei de sistem –, care le afectează dezvoltarea școlară și profesională. Elevii cu reziliență educațională sunt cei care își păstrează motivația de învățare și performanța școlară ridicată în ciuda influenței condițiilor de risc care îi fac vulnerabili la eșecul școlar. Consilierea școlară are un rol activ și semnificativ în dezvoltarea rezilienței educaționale a elevilor, atât prin intervențiile adresate direct acestora, cât și prin programele adresate profesorilor și părinților, alături de activitățile de promovare a colaborării școală-comunitate.

Cuvinte-cheie: reziliență educațională, elevi, consiliere școlară, resurse.

Abstract

Promoting educational resilience is necessary in our society, considering the high number of students that are confronted with many adverse conditions – from individual risk factors to systemic ones – that affect their academic and professional development. Educational resilient students maintain their motivation for learning and they succeed academically despite the influence of risk factors that make them vulnerable to school failure. School counseling has an active and meaningful role in developing students' educational resilience, through direct interventions as well as programs addressed to the teachers and parents, or through activities that support school-community partnerships.

Keywords: educational resilience, students, school counseling, resources.

Introducere

Conceptul de reziliență reprezintă o temă cercetată intens în ultimii 60 de ani, fiind o noțiune frecvent utilizată atât în psihologie și științele educației, cât și în economie, inginerie, ecologie și medicină. În esență, reziliența reprezintă capacitatea unui sistem dinamic de a rezista sau de a-și reveni în urma unor provocări semnificative care îi amenință stabilitatea, viabilitatea sau dezvoltarea (Masten, 2011).

* Profesor consilier școlar, Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională, Lect. Univ., Facultatea de Științe ale Educației, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, ramona_stemate@yahoo.com.

În psihologie și tiințele educației, cercetările asupra conceptului de reziliență psihologică și educațională au cunoscut o mare proliferare în ultimele decenii (Luthar, Cicchetti & Becker, 2000; Ahern, 2007; Sandoval-Hernandez & Cortes, 2012), fiind investigat modul în care unele persoane reușesc să se adapteze pozitiv în ciuda adversității, a traumelor și factorilor de risc. Studiul rezilienței corespunde unei schimbări actuale de paradigmă, focalizarea mutându-se de la negativ la pozitiv, de la reducerea simptomelor la promovarea sănătății (Masten, 2011), de la factorii de risc la resursele care ajută la depășirea efectelor negative ale acestora (Rutter, 2012).

Majoritatea definițiilor rezilienței se focalizează pe acele pattern-uri adaptative aparute în contextul unor adversități semnificative (Luthar, Cicchetti & Becker, 2000; Masten & Obradović, 2006), aceasta presupunând existența a două condiții: expunerea la factori de risc semnificativi și obținerea unei adaptări pozitive în ciuda atacurilor majore la adresa procesului de dezvoltare.

Actualmente, cercetările pe această temă sunt focalizate pe procesul adaptativ, reziliența nemaifiind în ele decât un set de competențe individuale utilizate în condiții de stres, ci ca o calitate a interacțiunii dintre persoane și mediul lor de viață, o funcționare optimă în relație cu mediul (Ungar, 2013). Reziliența implică deci un proces dinamic care presupune interacțiunea dintre procesele de risc și cele protective, interne și externe, care pot modifica efectele unui eveniment de viață negativ (Ahern, 2007). Ea poate fi caracterizată ca o abilitate a individului de a-și utiliza resursele, precum și o capacitate a mediului de a furniza resurse care să protejeze persoana. Astfel, teoria rezilienței se transferă într-un context ecologic, depășindu-se conceptualizarea acesteia ca trăsătură individuală.

Reziliența educațională

Reziliența educațională, academică, a primit mai multe definiții de-a lungul timpului, printre care „probabilitatea ridicată de a obține succes școlar și alte realizări în viață în pofida vulnerabilităților personale sau a circumstanțelor adverse provocate de experiențele și condițiile de mediu” (Wang, Haertel & Walberg, 1994, p. 46), capacitatea de a atinge performanță școlară în condițiile confruntării cu factori de risc care amenință succesul școlar (Alva & Padilla, 1995) sau abilitatea de a face față provocărilor și presiunilor mediului școlar (Fallon, 2010).

Succesul școlar este interpretat atât ca un indicator al unei reziliențe psihologice ridicate (Kumpfer, 1999), cât și al acestui tip distinct de reziliență, cea educațională. Însă dacă succesul școlar poate fi identificat în măsura cu ușurință, circumstanțele și experiențele adverse și efectul lor asupra elevilor nu pot fi conceptualizate, recunoscute și evaluate într-un mod unitar.

În literatura de specialitate, aceste condiții adverse care amenință succesul școlar al elevilor sunt numite factori de risc, și anume acele caracteristici genetice, biologice, demografice, comportamentale și socioculturale care influențează probabilitatea evoluției școlare eficiente a elevilor. Principalele categorii de factori de risc identificate prin intermediul studiilor științifice sunt șirăria, violența comunitară și școlar, bolile cronice, familiile monoparentale, consumul de droguri, conflictele familiale, pierderea unei persoane dragi, apartenența la o minoritate etnică etc. (Masten & Powell, 2003; Waxman, Gray & Padron, 2003; Cefai, 2008; Williams, 2011). Prezența factorilor de risc nu garantează apariția problemelor școlare sau comportamentale, însă crește probabilitatea manifestării unor astfel de dificultăți academice.

În general, conceptul de reziliență educațională nu este considerat drept un atribut fix, ci o caracteristică ce poate fi dezvoltată, prin focalizarea pe factorii modificabili, care au un impact asupra succesului școlar al elevului (Waxman, Gray & Padron, 2003). Acești factori sunt cunoscuți în literatura de specialitate drept factori protectivi, implicând resurse personale, familiale și instituționale, iar cunoașterea lor are o importanță foarte mare pentru construirea unor strategii eficiente de intervenție în vederea dezvoltării rezilienței educaționale a elevilor. Un model reprezentativ al rezilienței educaționale este cel construit de Silas Casillas în 2008, în cadrul căruia autorul a identificat patru mari categorii de factori protectivi, care sprijină elevii aflați în situații de risc pentru atingerea succesului școlar (Sandoval-Hernandez & Cortes, 2012):

- 1) factori personali – încrederea în sine și motivația pentru învățare;
- 2) factori familiali – sprijinul emoțional, sprijinul material și modelul personal de reziliență educațională;
- 3) factori școlari – sprijinul emoțional/recunoașterea socială, sprijinul logistic/managementul administrativ, relația profesor-elev/modelul personal oferit de profesori;
- 4) factori comunitari – infrastructura necesară procesului educațional.

Conform autorului, resursele personale au cea mai mare importanță în atingerea și menținerea rezilienței educaționale, acestea fiind esențiale și obligatorii în procesul de adaptare eficientă la condițiile adverse. Astfel, chiar dacă ar exista celelalte trei categorii de factori protectivi, acestea nu ar favoriza atingerea succesului școlar în lipsa celor de natură personală.

Încrederea în sine, prima resursă personală menționată de Casillas, implică în special procesul prin care elevul își întărește imaginea de sine ca persoană rezilientă din punct de vedere educațional, fiind asociat cu experiențele școlare anterioare. A doua resursă, motivația pentru învățare, are la bază valoarea acordată educației și se manifestă prin implicarea perseverentă în activitățile

considerate a conduce la succesul școlar. De asemenea, factorii personali influențează modul în care sunt accesate factorii familiali, școlari și comunitari, dar în același timp acestea conduc la configurarea resurselor personale.

Alii autori au accentuat importanța factorilor protectivi proveniți din mediul familial, școlar și comunitar asupra rezilienței elevilor, regăsiți în special în specificul interacțiunii elevului cu aceste resurse (Bronfenbrenner, 1979; Tufiș, 2008; Cunningham & Swanson, 2010). Sunt menționați factorii adiționali:

- familiali – prezența unei relații suportive cu cel puțin un adult, consilierea, comunicarea, respectul și monitorizarea din partea părinților, existența unui mediu familial reglementat și a unor așteptări înalte, dar realiste, în legătură cu performanțele școlare ale elevului, coeziunea familială, responsabilizarea copilului;
- școlari – atitudinea suportivă a profesorilor, existența oportunităților de a participa la activități extrașcolare semnificative, mediul clasei organizat, sigur și pozitiv, profesori bine pregătiți din punct de vedere psihopedagogic, curriculumul relevant și riguros, în concordanță cu interesele elevilor, existența unor servicii de suport și consiliere;
- comunitari – existența unor facilități recreative, educaționale și medicale accesibile și sigure, rețele de organizații care oferă consiliere și sprijin: biserici, organizații nonguvernamentale etc., ocazii de implicare activă în viața comunității (Williams, Greenleaf, Albert & Barnes, 2014).

Relevanța factorilor de mediu familial, școlar și comunitar este direct proporțională cu percepția subiectivă a elevilor în legătură cu acestea, precum și cu capacitatea acestora de a accesa resursele externe disponibile. În acest sens, studiile au evidențiat faptul că elevii rezilienți și percep mai favorabil clasele din care fac parte decât cei cu un nivel scăzut de reziliență educațională, ei și percep profesorii ca având așteptări mai înalte de la ei, ca oferindu-le mai multe feedback-uri și indicații eficiente (Waxman, Gray & Padron, 2003). Elevii rezilienți și percep clasa ca fiind mai organizată și activitățile educaționale mai satisfăcătoare. Acești factori au o natură subiectivă și se asociază cu ceilalți factori protectivi specifici funcționării psihice și personalității elevilor rezilienți, anterior menționați. Prin urmare, modalitatea în care elevii experimentează cognitiv și afectiv realitatea școlară are un impact semnificativ asupra nivelului lor de adaptare și de depășire a situațiilor adverse.

Consilierea școlară

Consilierea școlară reprezintă una dintre cele mai eficiente activități educaționale care promovează dezvoltarea rezilienței educaționale a elevilor aflați în diverse situații de risc. Ea este definită drept o relație interumană de

asisten ți suport dintre o persoan ă specializat ă în psihologia ă consilierea educa ional ă (profesor) ă grupul de elevi, în scopul dezvolt ării personale ă preven irei situa iilor problematice ă de criz ă (B ăban, 2003). Consilierea colar ă reprezint ă un demers calificat, organizat pe principii ătiin ifice, care permite acordarea unei asisten țe de specialitate acelor persoane implicate în procesul educa ional (elevi, studen ți, cadre didactice, p ărin ți, dirigin ți) (Dumitriu & Dumitriu, 2004).

Conform lui B ăban (2003), scopul fundamental al consilierii ăcolare este func ionalizarea psihosocial ă optim ă a persoanei/grupului, aceasta fiind realizat ă prin atingerea urm ătoarelor obiective:

1. promovarea s ănt ății ă st ării de bine – somatic, mintal, emo ional, social ă spiritual;
2. dezvoltarea personal ă – cunoa ținerea de sine, imaginea de sine, rela ionalizarea interpersonal ă armonioas ă, tehnici de înv ărare eficiente, op iuni voca ionale realiste;
3. preven irea dispozi ției afective negative, a neîncrederii în sine, a comportamentelor de risc, a conflictelor interpersonale, a dificult ăților de înv ărare, a dezadapt ării colare ă sociale.

Consilierea colar ă este o modalitate de interven ție educa ional ă prin care pot fi dezvoltate ă factorii protectivi care asigur ă o rezilien ță educa ional ă crescut ă a elevilor. Obiectivele consilierii ăcolare enumerate mai sus implic ă în mod indirect ă dezvoltarea capacit ății elevilor de a dep ăși diversele situa ții adverse cu care ace ătia se confrunt ă. În s ă este necesar s ă fie construite planuri ă programe centrate în principal pe dezvoltarea rezilien ței educa ionale a elevilor, având în vedere c ă exist ă multiple ă diverse situa ții de vulnerabilitate ă risc educa ional. Principalul argument al acestei necesit ăți rezid ă în superioritatea interven ției preventive în detrimentul celei reparatorii. Este vorba despre schimbarea de paradigm ă amintit ă anterior, despre centrarea pe formarea competen ălor care asigur ă succesul colar, f ăr ă se ignora îns ă strategiile eficiente de remediere a e ăcului colar.

În acest sens, profesorii consilieri ăcolari au un rol esen țial în sprijinirea elevilor afla ți în situa ții de risc, interven țiile putându-se realiza la toate palierele activit ății specifice – în consilierea individual ă, de grup sau la clas ă a elevilor, în consilierea p ărin ălor, a cadrelor didactice sau în adaptarea organiza ției colare la nevoile educa ionale ale elevilor, în construirea unor parteneriate ăcoal ă familie-comunitate care s ă ofere oportunit ăți de dezvoltare elevilor vulnerabili. Interven țiile de cre ătere a rezilien ței educa ionale trebuie adaptate profilului

specific al elevilor, înându-se cont de caracteristicile psihologice și educaționale, de vulnerabilități și resurse, de motivația de învățare, de particularitățile clasei de elevi, ale familiilor de proveniență și ale comunității. Rolul consilierii școlare în dezvoltarea rezilienței educaționale a elevilor poate fi reliefat prin trecerea în revistă obiectivelor specifice ale activității.

Consilierea școlară centrată pe dezvoltarea rezilienței educaționale a elevilor trebuie să aibă în vedere următoarele direcții:

a. Dezvoltarea și promovarea caracteristicilor individuale care facilitează reziliența educațională a elevilor

Așa cum am menționat anterior, reziliența educațională este susținut puternic de factori protectivi individuali, de trăsături cognitive, afective și de personalitate care influențează pozitiv modul în care un elev abordează activitatea școlară în condițiile existenței factorilor de risc. Pe lângă importanța încrederii în sine și a motivației pentru învățare, identificat de Casillas în 2008 (Sandoval-Hernandez & Cortes, 2012), în literatura de specialitate mai sunt menționate și alte resurse personale, precum nivelul de inteligență și abilitatea dezvoltată de rezolvare a problemelor, locul intern al controlului, optimismul, perseverența și stabilitatea emoțională (Tiet, Huizinga & Byrnes, 2010; Ungar & Liebenberg, 2011), asertivitatea, creativitatea, flexibilitatea, autonomia, adaptabilitatea, abilitățile de viață, simțul umorului (Henderson, 1999).

Multe dintre aceste caracteristici individuale de tip resursă pot reprezenta obiectivul atârnat al unui program de consiliere individuală, cât și al unor programe de consiliere de grup sau la clasă. Consilierii școlari sunt specializați în proiectarea și implementarea unor programe de intervenție centrate pe dezvoltarea majorității trăsăturilor enumerate, în urma evaluării specificului psihopedagogic al fiecărui elev/grup de elevi. Dezvoltarea rezilienței educaționale poate reprezenta obiectivul principal sau cel secundar al intervențiilor de consiliere școlară, în ambele cazuri fiind util ca elevii să fie ajutați să își cunoască propria reziliență și resursele pe care se pot sprijini. Este important de subliniat faptul că astfel de intervenții psihopedagogice au atât efecte pozitive imediate asupra dezvoltării elevilor, cât și efecte pe termen lung, prin consolidarea rezistenței la eec, la stres și la situații problematice. În literatura de specialitate se evidențiază importanța centrării pe resurse și pe punctele tari, în detrimentul abordării vulnerabilităților (Williams, Greenleaf, Albert & Barnes, 2014). În același timp, înșur, este nevoie de o cunoaștere aprofundată a factorilor de risc care amenință traseul educațional al elevilor, care poate fi obținut prin construirea unei relații autentice cu aceștia, cu familiile lor și cu actorii comunitari reprezentativi.

b. Facilitarea unei colaborări cât mai strânse între familie-coală-comunitate, în vederea accesibilizării resurselor oferite de acestea

Profesorul consilier școlar îndeplinește de multe ori o funcție de mediator și de liant între cele trei entități, înlesnind comunicarea nevoilor, a așteptărilor sau a inițiativelor. Consilierul școlar poate cunoaște îndeaproape condițiile de viață și de învățare ale unui elev/grup de elevi, poate interveni în vederea optimizării relației elev- părinți, poate intermedia relația elev-familie-instituție școlar prin abordarea situațiilor concrete împreună cu educatorii, învățătorii, profesorii diriginți și consiliul clasei. Așa cum am menționat anterior, reziliența educațională este vădită atât din perspectiva resurselor personale, dar și din perspectiva abilității de accesare a suportului familial și instituțional, în caz de nevoie. În sprijinul succesului educațional al elevilor, consilierea școlar este activitatea predilectă prin care:

- părinții sunt ajutați să identifice cele mai potrivite modalități de relaționare eficientă cu copiii, de a-și cunoaște, de a-și sprijini dar și de a crea un cadru educativ cu limite clare, de a aplica disciplina pozitivă;
- părinții sunt ajutați să își formeze rețele de suport la care să apeleze atunci când ei sau copiii lor trec prin momente dificile sau atunci când relația lor are de suferit – grupuri de părinți, servicii sociale, servicii de specialitate, organizații non-guvernamentale;
- profesorii de la clasă sunt ajutați să identifice nevoile educaționale ale elevilor și să adapteze și să individualizeze intervențiile educaționale pentru a eficientiza actul de predare-învățare-evaluare;
- profesorii de la clasă oferă suport emoțional și moral elevilor, ajutându-i să își dezvolte o personalitate armonioasă;
- profesorii de la clasă și profesorii diriginți sunt ajutați să construiască medii de învățare optime pentru nevoile educaționale ale elevilor;
- profesorii diriginți sunt ajutați să construiască activitățile de consiliere și orientare și activitățile extracurriculare care să crească disponibilitatea elevilor de a accesa în mod eficient resursele instituționale și comunitare necesare succesului lor școlar și profesional.

Profesorul consilier școlar poate interveni în vederea adaptării instituției școlare la nevoile educaționale ale elevilor prin susținerea și promovarea unor valori organizaționale bazate pe grijă și suport pentru fiecare elev, a unor programe și proiecte care să implice familia în activitățile școlare și care să creeze oportunități de experiențe pozitive și hrănitoare pentru beneficiarii serviciilor. Pot fi implementate strategii care să amelioreze climatul școlar și care să transforme colile în locuri în care elevii pot relaționa autentic cu adulții și implicați, dedicați, suportivi. În acest sens, trebuie reamintit faptul că mediul școlar

care sprijină reziliența educațională este un mediu cu reguli și norme clare, bazat pe disciplină și siguranță.

De asemenea, profesorul consilier școlar se poate implica activ în atragerea și inițierea de proiecte educative în parteneriat cu diverse instituții locale, naționale și internaționale, organizații non-guvernamentale, instituții culturale sau alți actori sociali, prin care elevii să poată cunoaște activitatea unui număr ridicat de profesii, să conștientizeze disponibilitatea și accesibilitatea acestora în soluționarea diverselor situații problematice și să aibă experiențe educative non-formale variate.

c. Adoptarea unui model general de consiliere centrat pe dezvoltarea rezilienței

Activitatea de consiliere școlar este realizată în mod direct de către profesorul consilier școlar și de către profesorii diriginți, în susținerea actorii educaționali pot adera la un model de sprijin al rezilienței educaționale a elevilor, fie că vorbim de personalul didactic auxiliar sau de cel nedidactic. Toate persoanele care intră în contact cu elevii vulnerabili sau expuși factorilor de risc trebuie să cunoască și să implementeze principiile sprijinirii capacității acestora de a face față dificultăților prin care ei trec. Astfel, consilierea școlar poate fi utilizată pentru promovarea modelului de contact și acțiune centrat pe dezvoltarea rezilienței, precum și pentru antrenarea diversilor factori școlari în susținerea unei relații de suport cu elevii.

În acest sens, Henderson și Milstein (2003) au construit un model centrat pe dezvoltarea rezilienței educaționale în colii numit „Roata rezilienței în șase pași”. Acesta descrie atât atitudinile pe care profesorii și tot personalul școlar trebuie să le adopte într-o coală care sprijină reziliența educațională, cât și structura colii, necesară construirii unui mediu suportiv și sigur, astfel:

Pasul 1 – încurajarea relațiilor emoționale apropiate.

Elevii au nevoie de persoane în care să aibă încredere și cărora să se poată cere ajutorul atunci când au nevoie, evitându-se astfel izolarea și sentimentul de alienare. Având în vedere că relațiile emoționale apropiate au la bază criterii complexe și variate, cu cât sunt implicate mai multe persoane în sprijinirea rezilienței educaționale a elevilor, cu atât există mai multe șanse ca ei să se simtă suficient de confortabil pentru a-și împărtăși dificultățile și pentru a cere ajutor. Elevii au nevoie de activități multiple și variate, atât în coală, cât și în afara ei, pentru a-și dezvolta rețeaua socială de suport. În acest sens sunt indicate activitățile sportive, muzicale, comunitare, dar și activitățile care implică în mod direct participarea părinților.

Pasul 2 – stabilirea unor reguli și limite clare și constante.

Elevii vulnerabili au nevoie de un mediu sigur și previzibil, iar acesta nu poate exista fără o reglementare riguroasă. Este bine ca regulile să fie cunoscute și înțelese de către toți actorii școlari, iar stabilirea lor să implice în mod direct elevii, inclusiv alegerea comportamentelor nepermise și a consecințelor administrate. De asemenea, se recomandă activități periodice de concretizare a utilității regulilor asumate și de sprijinire a elevilor care au dificultăți în urmărirea lor. Sistemul de reguli nu trebuie să pună accent pe sancțiuni, ci pe asistarea elevilor în evitarea comportamentelor nocive.

Pasul 3 – dezvoltarea abilităților de viață.

Principalele abilități de viață asociate cu reziliența sunt autocunoașterea și gestionarea emoțiilor, luarea deciziilor și rezolvarea de probleme, comunicarea eficientă și integrarea socială și profesională. Formarea acestor abilități de viață reprezintă obiective adiacente actului instructiv-educativ, însă ele pot fi dezvoltate activ prin implementarea unor tehnici de învățare și a unor activități educative non-formale centrate pe cooperare și lucru în echipă, pe exprimare de sine și pe asumarea deciziei. Cercetările au demonstrat faptul că elevii învață cel mai bine aceste abilități de viață de la cei de aceeași vârstă (Botvin & Botvin, 1992), și de aceea elevii sunt cei mai buni mesageri ai strategiilor de prevenție și de intervenție.

Pasul 4 – acordarea de grijă și suport.

Conform lui Henderson și Milstein (2003), acest pas este cel mai important pentru dezvoltarea rezilienței educaționale în școli, presupunând focalizarea atenției educative pe fiecare elev în parte. Este vorba de cunoașterea nevoilor educaționale ale tuturor elevilor și construirea activităților de învățare potrivite și pentru cei mai puțini activi, mai nesiguri sau poate mai opoziți. Toți elevii au nevoie de succes școlar pentru a fi motivați și învețe mai mult și pentru a-și întări stima de sine, iar acest lucru se obține în mod autentic prin individualizarea sarcinilor de lucru conform nivelului și potențialului fiecărui. Grijă și suportul presupun crearea cadrului în care fiecare elev să fie provocat să-și descopere motivația de a învăța și de a se dezvolta.

Pasul 5 – stabilirea și comunicarea unor așteptări înalte.

Așteptările înalte din partea adulților s-au dovedit a fi un factor semnificativ în promovarea rezilienței educaționale a elevilor, aducând o motivație în plus în depășirea dificultăților întâlnite. Așteptările înalte nu presupun atingerea aceluiași standard de către toți elevii, ci individualizarea acestora în funcție de aptitudini, tip de inteligență, stil de învățare și interese specifice. Strategiile educaționale care comunică așteptări înalte trebuie bazate pe cooperare și

nu pe competiție îi trebuie să formeze responsabilitatea elevului de a învăța, de a se implica activ în propria dezvoltare școlară și profesională, bazat pe motivație intrinsecă și interesul pentru anumite domenii.

Pasul 6 – asigurarea unor oportunități de participare semnificativă. Fundamentul acestui pas este reprezentat de atitudinea conform căreia elevii au resurse pentru a se dezvolta educațional și trebuie identificată combinația potrivit de factori pentru a-i sprijini să aibă succes școlar. Elevii învață implicându-se în activități și experiențe diverse, iar școala împreună cu familia și comunitatea le pot oferi alternative și anse de a-și regăsi pasiunile și aptitudinile prin organizarea unei palete cât mai variate de activități educative formale, non-formale și informale.

Concluzii

Reziliența educațională este o necesitate în societatea noastră, având în vedere că elevii se confruntă cu o multitudine de condiții care le afectează dezvoltarea școlară și profesională – de la factorii de risc individuali până la cei de sistem. Elevii cu reziliență educațională sunt cei care își pot strecura motivațiile de învățare și o performanță școlară ridicată în ciuda prezenței condițiilor de risc care îi fac vulnerabili în fața eșecului școlar. Din păcate, însă, o multitudine de elevi nu reușesc să depășească adversitățile cu care se confruntă și abandonează sistemul educațional care nu le oferă mediul, ajutorul și oportunitatea de a învăța cum să aibă rezultatele scontate.

Consilierea școlară are un rol activ și semnificativ în dezvoltarea rezilienței educaționale a elevilor, atât prin intervențiile adresate direct acestora, cât și prin cele adresate profesorilor, părinților și prin activitățile de promovare a colaborării școală-comunitate. Având în vedere existența unui număr ridicat de elevi care au nevoie să își dezvolte reziliența educațională, este nevoie ca tot mai mulți specialiști să se familiarizeze cu acest concept și cu modalitățile concrete de promovare a acestuia în mediul școlar.

În literatura de specialitate se regăsesc multiple programe construite în vederea dezvoltării rezilienței prin intermediul consilierii școlare (Cefai, 2008; Williams, Greenleaf, Albert & Barnes, 2014), acestea organizându-se cu participarea tuturor actorilor educaționali: elevi, profesori, părinți, comunitate. Însă, trebuie avut în vedere faptul că școlile și clasele sunt sisteme sociale complexe, programele de promovare și dezvoltare a rezilienței trebuind adaptate la particularitățile specifice contextuale. Prin urmare, proiectarea unei intervenții centrate pe dezvoltarea rezilienței educaționale a elevilor trebuie să țină în calcul de vârstă, de proveniență socio-culturală, de particularitățile psihologice, de

aspira iile, a tept rile, temerile, valorile i modelele elevilor. În acest sens, este nevoie de studii i cercet ri aprofundate pentru a fi identificate modalit ile specifice care se dovedesc eficiente în sprijinirea educa ional a elevilor români.

REFERIN E BIBLIOGRAFICE

- Ahern, N. R. *Resiliency in adolescents college students*. PhD Dissertation, University of Central Florida, 2007.
- Alva, S.A., Padilla, A. M. Academic Invulnerability Among Mexican Americans: A Conceptual Framework. In: *The Journal of Educational Issue of Language Minority Students*, 15, 1995.
- B ban, A. (coord.) *Consiliere educa ional . Ghid metodologic pentru orele de dirigen ie i consiliere*. Cluj-Napoca: Editura Psinet, 2003.
- Botvin, G.J. & Botvin, E.M. School-based and community-based prevention approaches. In: Lowinson, J.H., Ruiz, P. & Millman, R.B. (Coord.) *Substance abuse: A comrehensive textbook*, Williams & Wilkins, Philadelphhia, 1992, pp. 910-927.
- Bronfenbrenner, U. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979.
- Cefai, C. *Promoting resilience in the classroom. A guide to developing pupils' emotional and cognitive skills*, Jessica Kingsley Publishers, London, 2008.
- Cunningham, M., & Swanson, D. P. Educational Resilience in African American Adolescents. *The Journal of Negro Education*, 79 (4), 2010, pp. 473-487.
- Dumitriu, Gh. & Dumitriu, C. *Psihopedagogie*. Bucure ti: E.D.P, 2004.
- Fallon, C.M. *School Factors That Promote Academic Resilience in Urban Latino High School Students*, PhD Theses. Chicago: Loyola University, 2010.
- Henderson, N. & Milstein, M. M. *Resiliency in schools: Making it happen for students and educators*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc., 2003.
- Henderson, N. Fostering resiliency in children and youth: Four basic steps for families, educators, and other caring adults. In: Henderson, N., Bernard, B. & Sharplight, N. (Coord.). *Resiliency in action. Practical ideas for overcoming risks and building strenghts in Youth, Families and Communities*. Ojai: CA, 1999, pp. 161-167.
- Ionescu, S. *Tratat de rezilien asistat .* Bucure ti: Editura Trei, 2011.
- Jig u, M., Botnariuc, P., Chiru, M., Ghinea, D., Trandafir, A. *Consiliere i orientare. Ghid*. CNROP Bucure ti, 2000.
- Kumpfer, K. L. Factors and Processes Contributing to Resilience. The Resilience Framework. In: Glantz, M. D., Johnson, J. L. (Coord.) *Resilience and Development: Positive Life Adaptations*. New York: Kluwer Academic/ Plenum Publishers, 1999.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., Becker, B. The Construct of Resiliece: A Critical

- Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Dev.* 71(3), 2000, pp. 543-562.
- Masten, A. Resilience in children threatened by extreme adversity: Frameworks for research, practice, and translational synergy. In: *Development and Psychopathology*, 23, 2011, pp. 493-506.
- Masten, A. S. & Obradovi , J. Competence and Resilience in Development. In: *Annals New York Academy of Science*, 1094, 2006, pp. 13-27. doi: 10.1196/annals.1376.003.
- Masten, A. S. & Powell, J. L. A Resilience Framework for Research, Policy, and Practice. In: Luthar, S. S. (Coord.) *Resilience and Vulnerability. Adaptation in the Context of Childhood Adversities*. Cambridge University Press, 2003.
- Rutter, M. Resilience as a dynamic concept, In: *Development and Psychopathology*, 24, 2012, pp. 335-344.
- Sandoval-Hernandez, A., & Cortes, D. Factors and conditions that promote academic resilience: A cross-country perspective. In: *Paper presented at the International Congress for School Effectiveness and Improvement*. Sweden, 2012.
- Tiet, Q. Q., Huizinga, D., & Byrnes, H. F. Predictors of Resilience Among Inner City Youths. In: *Journal of Child and Family Studies*, 19, 2010, pp. 360-378, DOI 10.1007/s10826-009-9307-5.
- Tufi , P. A. Predictors of school success in Romania. Family background, school factors, and community factors. În: *Calitatea vie ii*, XIX, No. 3-4, 2008, pp. 389-405.
- Ungar, M. & Liebenberg, L. Assessing Resilience Across Cultures Using Mixed Methods: Construction of the Child and Youth Resilience Measure. In: *Journal of Mixed Methods Research*, 5(2), 2011, pp. 126-149 DOI: 10.1177/155868911400607.
- Ungar, M. The Impact of Youth-Adult Relationships on Resilience. In: *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 3, 2013, pp. 328-336.
- Wang, M. C., Haertel, G. D., & Walberg, H. J. Educational resilience in inner cities. In: M. C. Wang & E. W. Gordon (Coord.). *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1994, pp. 45-72.
- Waxman, H. C., Gray, J. P., & Padron, Y. N. Review of research on educational resilience. In: *Center for Research on Education, Diversity & Excellence*. Santa Cruz: University of California, 2003.
- Williams, J. M., Greenleaf, A. T., Albert, T. & Barnes, E. F. Promoting Educational Resilience among African American Students at Risk of School Failure: The Role of School Counselors. In: *Journal of School Counseling*, vol. 12, nr. 9, 2014, pp. 2-34.